
INTRODUCCIÓ

Em plau presentar-vos aquest dossier monogràfic sobre l'entonació dialectal del català. Fins fa un parell de dècades, els estudis sobre entonació i prosòdia del català eren força escassos, i fins i tot podem dir que la descripció de la prosòdia era gairebé inexistent en els volums de descripció gramatical de la llengua. La situació actual, emperò, és ben diferent. Les últimes dècades han estat especialment fructíferes en l'estudi de la prosòdia de la nostra llengua, sobretot pel que fa a estudis centrats en la varietat oriental central. Tanmateix, la diversitat dialectal continua essent un dels aspectes menys explorats de l'estudi de la prosòdia del català. L'any 1916, Pere Barnils ja constatava la notable diversitat dialectal de l'entonació catalana en l'article «De l'entonació en els nostres dialectes» (1916: 12):

Naturalment que les diferències augmenten i tenen llur màxim en ple domini dialectal. El valencià, per exemple, *Xè! que mo n'anem?* o *nèmoné?*, ondularà segurament d'una manera ben distinta que el seu corresponent català, mallorquí i rossellonès. Això, que podem deduir ja a priori, i confirmar-ho per la impressió auditiva que tenim de les converses hagudes amb els dialectants d'aquelles contrades, no podem fixar-ho gràficament com caldria per oferir-ho com a materials a la investigació filològica.

Si bé l'entonació dialectal ha cridat l'atenció d'alguns investigadors, els estudis existents representen de manera desigual les diferents àrees del domini lingüístic. Encara som lluny, doncs, de tenir un estudi sistemàtic de les diferències dialectals que apuntava Barnils fa gairebé un segle. Una de les funcions d'aquest monogràfic és la de difondre els resultats de les darreres investigacions sobre entonació dialectal catalana que s'estan

duent a terme actualment en diferents universitats i centres de recerca del nostre domini lingüístic. El monogràfic agrupa un seguit de treballs representatius de les línies de recerca majoritàries en el camp de l'entonació. Una d'aquestes línies té l'objectiu de caracteritzar les variants geoprosòdiques del català mitjançant l'anàlisi transversal de dades dialectals que es poden consultar en línia a través de pàgines web interactives. Parlem de l'*Atles interactiu de l'entonació del català* (Prieto & Cabré 2005-2010), i de l'*Atles Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic* aplicat al català (Martínez-Celdrán & Fernández-Planas 2003-2010). Tots dos *Atles*, encara que emprant metodologies diferents, permeten a l'usuari escoltar i analitzar les corbes entonatives de diferents zones dialectals del català. Dos dels articles inclosos en aquest monogràfic precisament expliquen les bases i els primers resultats transversals d'aquests dos projectes.

Una altra de les línies de recerca en entonació dialectal és la de l'estudi fonològic dels contrastos entonatius en diferents varietats geogràfiques del català. En la actualitat s'empra majoritàriament un dels models més acceptats a nivell internacional, el model mètric i autosegmental. De fet, tots els articles d'aquest monogràfic utilitzen el sistema autosegmental per a l'anàlisi fonològica dels contorns que analitzen i, concretament, la proposta d'adaptació d'aquest model al català, el *Cat_ToBI* (Prieto, 2010). Per a poder comptar amb una proposta *Cat_ToBI* que abasti totes les varietats dialectals, cal estudiar més a fons les variacions melòdiques que es troben en diferents dialectes. Per tal de definir l'inventari fonològic dels accents tonals i tons de frontera, cal investigar la relació entre la forma entonativa i el significat. Per això és important començar a analitzar les diferents funcions de l'entonació en la parla espontània. Per altra banda, és important saber quins són els indicis acústics que emprem en català per a identificar determinats sentits prosòdics, com ara la contradicció, l'obvietat, la incredulitat, etc. Una des les tècniques més prometedores són els experiments de percepció auditiva i visual, dels quals en veurem alguns exemples en aquest dossier.

El primer article de monogràfic, de Josefina Carrera, Ana María Fernández Planas i Eugenio Martínez Celdrán, es titula «Declaratives i interrogatives absolutes del català en l'*Atles Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic*». En aquest article es presenta el projecte de l'*Atles Multimèdia de Prosòdia de l'Espai Romànic* (Martínez-Celdrán & Fernández-Planas 2003-2010) i s'expliquen els seus principals resultats pel que fa a l'entonació de les modalitats oracionals enunciativa i interrogativa absoluta. Les dades s'analitzen en el context del model mètric i autosegmental, i seguint la proposta d'adaptació al català, el *Cat_ToBI*. Les diferències principals es troben en la modalitat interrogativa encapçalada per la conjunció àtona *que*.

L'article de Verònica Crespo-Sendra, Maria del Mar Vanrell i Pilar Prieto, «L'expressió de la incredulitat en català: un estudi prosòdic», té l'objectiu de descriure la varietat dialectal dels contorns entonatius de les preguntes informatives i les preguntes d'incredulitat a través de l'anàlisi d'aquestes frases en l'*Atles interactiu de l'entonació del català* (Prieto & Cabré 2005-2010). En la segona part de l'article es presenten els resultats d'un experiment de percepció que examina quins trets prosòdics són els que fem per a distingir entre els dos tipus d'oracions interrogatives. Els resultats indiquen que, com més s'incrementa el camp tonal i més s'incrementa la durada de la darrera síl·laba, més sentit d'incredulitat denota la pregunta.

L'article de Pilar Prieto, Teresa Cabré i Maria del Mar Vanrell, «L'*Atles interactiu de l'entonació del català* i el traçat de les isoglosses entonatives del català» presenta els primers resultats del projecte de l'*Atles interactiu de l'entonació del català* (Prieto & Cabré 2005-2010). Primerament, es descriuen contorns entonatius que són molt generals a tot el domini, com ara els contorns de les frases declaratives neutres i els de les declaratives d'obvietat. Després s'hi analitza la varietat dialectal dels contorns de les preguntes informatives i de les preguntes confirmatòries, que presenten una situació dialectal que no s'adiu a les isoglosses clàssiques basades en els fenòmens segmentals. Finalment, s'hi presenta la hipòtesi diacrònica que l'entonació interrogativa descendent era la general a tot el domini, mentre que l'entonació ascendent va sorgir en zones perifèriques amb el contacte amb llengües com l'occità i el valencià.

L'article d'Ignasi Mascaró, «Aproximació a la partícula *idò*, valors i melodies», analitza els usos semàntics de la partícula discursiva *idò*, àmpliament emprada en la parla col·loquial del català de les Illes Balears. Aquesta partícula parteix d'usos amb valor consecutiu que comparteix amb el seu originari *doncs*, però ha anat prenent altres valors discursius. L'autor analitza els diferents valors semàntics que adopta aquest element, que van des de valors consecutius a valors interrogatius i d'interjecció, i com aquests valors es manifesten a través de la tria entonativa, que permet destriar entre els diferents significats. L'autor fa una anàlisi dels diferents contorns que pot adoptar la partícula *idò*, i també fa la descripció del seu valor semàntic.

Finalment, l'article «Entonació i pressuposició en les interrogatives absolutes del mallorquí», de Maria del Mar Vanrell, Ignasi Mascaró, Francesc Torres-Tamarit i Pilar Prieto, investiga com l'entonació reflecteix el diferents graus de coneixement del parlant en les interrogatives absolutes del mallorquí. L'article presenta breument els resultats d'un estudi dialectal on es descriuen les diferències entonatives entre les preguntes

informatives i les confirmatòries. Després, es presenten un seguit d'experiments de percepció que demostren que les frases interrogatives poden expressar una gradació de coneixement del parlant mitjançant l'ús de l'entonació i de la morfosintaxi. En el cas de l'entonació, els oients mallorquins distingeixen si la pregunta és informativa o confirmatòria només atenent a l'altura tonal de la síl·laba pretònica final.

En resum, els articles inclosos en aquest monogràfic representen un punt d'inflexió en el coneixement de diversos aspectes de l'entonació dialectal catalana. Un dels aspectes més remarcables és la major sistematicitat amb què es podrà treballar a partir d'ara en la comparació dialectal a través dels projectes dels dos *Atles* de la prosòdia del català. També podem remarcar un major rigor en l'estudi de la semàntica de l'entonació a través tant de l'anàlisi de l'entonació en el discurs espontani com en l'ús de tècniques experimentals per a la identificació dels indicis acústics que fem per a escatir diferents tipus de significats. Esperem que aquest recull de treballs animi d'altres investigadors a continuar aquesta tasca.

PILAR PRIETO
ICREA-Universitat Pompeu Fabra

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BARNILS, P. (1916) «De l'entonació en els nostres dialectes», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, IV, pp. 11-14.
- PRIETO, P. (2010) «The Intonational Phonology of Catalan», dins Sun-Ah Jun (ed.), *Prosodic Typology*, 2, Oxford, Oxford University Press.
- PRIETO, P. & T. CABRÉ, coords. (2005-2010), *Atles interactiu de l'entonació del català*. [<http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio/>]
- MARTÍNEZ CELDRÁN, E. & A. M. FERNÁNDEZ PLANAS, coords. (2003-2010), *AMPER-CAT. Atles Multimèdia de la Prosòdia de l'Espai Romànic*. [<http://www.ub.edu/labfon/amper/>]